

Veelgestelde vragen over de voorgestelde nieuwe regels voor bodemenergiesystemen in de ontwerp-omgevingsverordening

Provincie Noord-Brabant

februari 2022 - 19218

Veelgestelde vragen over de voorgestelde nieuwe regels voor bodemenergiesystemen in de ontwerp-omgevingsverordening

Nieuwe regels bodemenergiesystemen in omgevingsverordening opgesteld

De provincie heeft in samenwerking met gemeenten, omgevingsdiensten en Brabant Water voorstellen gedaan voor nieuwe regels voor bodemenergiesystemen in het Regionaal waterprogramma en in de provinciale omgevingsverordening. Dit is nodig omdat bodemenergiesystemen een risico kunnen vormen voor de kwaliteit van het grondwater.

De tekst van de omgevingsverordening, met de regels en de toelichting daarbij, is te vinden op omgevingswetinbrabant.nl. Op deze site is ook terug te vinden in welk stadium de procedure zich bevindt. In de [tourblog van 15 oktober 2020](#) staat ook een filmpje over de achtergronden van de regels.

Veelgestelde vragen tijdens consultatierondes (met antwoorden) samengevat in Q & A

De meest gestelde vragen bij de consultaties hebben we beantwoord en samengevat in onderstaande Q & A.

Q & A

- **Voor wie gelden de regels?**

De regels en verplichtingen gelden voor mede-overheden en voor iedereen die een open of gesloten bodemenergiesysteem wil aanleggen in de provincie Noord-Brabant.

- **Wat is het doel van deze regels?**

Met de regels willen we vervuiling voorkomen van het diepere grondwater, dat gebruikt wordt voor menselijke consumptie.

- **Vanaf wanneer gelden de regels?**

Het ingaan van de regels van de omgevingsverordening is gekoppeld aan de inwerkingtreding van de Omgevingswet. Vooralsnog staat dit gepland op 1 januari 2023. Dat betekent dat de regels voor bodemenergiesystemen ook op 1 januari 2023 van kracht zijn.

- **Waarom komen deze regels nu?**

De risico's van bodemenergiesystemen waren al langer bekend, maar er waren geen goede juridische instrumenten om hier iets aan te doen. Met de komst van de Omgevingswet is het via de omgevingsverordening mogelijk om aanvullende regels te stellen om het grondwater te beschermen.

- **Waarom regels in heel Brabant?**

Het is een groot goed dat we in Brabant beschikken over een grote grondwatervoorraad van zeer goede kwaliteit om ons drinkwater uit te maken. De nieuwe regels zijn erop gericht dat ook de generaties na ons nog kunnen beschikken over dit schone water. Daarvoor is het nodig om alle grondwaterlagen te beschermen en niet alleen de zones rondom de winningen, waar het beschermingsbeleid tot nu toe vooral op was gericht. We kiezen als verantwoordelijke overheid voor het toepassen van het voorzorgprincipe: Wat schoon is schoon houden, en risico's voor vervuiling voorkomen. Dit is ook in overeenstemming met het Europese beleid in de Kaderrichtlijn Water waarin is aangegeven dat het hele "grondwaterlichaam" beschermd moet worden.

- **Kunnen we niet nog een paar jaar wachten tot er meer alternatieven voor bodemenergiesystemen beschikbaar zijn?**

Nee. Wij zien dat er in hoog tempo veel diepe bodemenergiesystemen geplaatst worden, waarbij de beschermende kleilaag wordt doorboord. Uit onderzoeken blijkt dat bij doorboringen de kleilaag niet altijd goed wordt afgedicht. Daarmee is onvoldoende gegarandeerd dat er géén problemen ontstaan voor de toekomst. Hoe langer we wachten, hoe meer systemen er zullen worden aangelegd en hoe groter de kans dat het schone grondwater vervuild wordt. De gemeenten zijn nu bezig met de visies voor de warmtetransitie. Op dit moment kunnen de nieuwe regels nog als randvoorwaarde meegenomen worden, later wordt dat veel moeilijker.

- **Kan dit niet beter per gemeente worden geregeld?**

De diepere grondwaterlagen in Brabant stoppen niet bij gemeentegrenzen. Het is een algemeen bovenregionaal belang waar de provincie als grondwaterkwaliteitsbeheerder in heel Brabant verantwoordelijk voor is.

- **Hoe combineren deze regels met de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) en de Structuurvisie voor de Ondergrond (STRONG) die juist uitgaan van zomin mogelijk functies uitsluiten en zoveel mogelijk combineren?**

Net als NOVI en STRONG gaan de nieuwe regels over de relatie tussen beschermen en benutten. Doel is om ondergrondse activiteiten duurzaam, veilig en efficiënt te laten plaatsvinden. De opgave daarbij is het zoeken naar een goede balans tussen beschermen en benutten van grondwater voor de drinkwatervoorziening en het bieden van ruimte voor de energievoorziening. De nieuwe regels geven dus uitwerking aan de uitgangspunten van het landelijk beleid.

Bodemenergie wordt met de nieuwe regels niet uitgesloten. De regels voor open bodemenergie worden iets versoepeld. Open bodemenergiesystemen zijn overal in Brabant toepasbaar. Op veel plaatsen blijven er mogelijkheden voor gesloten (ondieper) systemen. Het verbod geldt alleen op de plekken waar de risico's te groot zijn, namelijk de dieper gelegen grondwaterlagen.

- **Komt er een overgangsregeling?**

Er komt een overgangsregeling voor die bouwprojecten die in een dermate gevorderd stadium zijn dat er niet zonder veel vertraging of onevenredig hogere kosten overgeschakeld kan worden op een andere vorm van duurzame warmte. Het gaat alleen om situaties waarin er geen geschikte alternatieven meer op tijd in de plannen verwerkt kunnen worden. De overgangsregeling geldt tot 1 juli 2024. De provincie zal in het voorjaar van 2022 vragen aan gemeenten om bouwprojecten die voldoen aan de voorwaarden voor de overgangsregeling aan te melden. Deze projecten komen op een gesloten lijst. De precieze criteria waaraan de projecten moeten voldoen zijn nog niet bekend.

- **Welke mogelijkheden zijn er nog om invloed te hebben op de uiteindelijke regels?**

Provinciale Staten hebben in december 2021 het Regionaal Water en Bodemprogramma 2022 -2027 vastgesteld. In de programma is het beleid voor bodemenergiesystemen vastgelegd. Dat beleid ligt daarmee nu dus vast. De uitwerking van het beleid is opgenomen in de provinciale Omgevingsverordening. Provinciale Staten hebben de provinciale Omgevingsverordening in maart 2022 vastgesteld.

Dieptebeperking

- **Waarom een dieptebeperking?**

In de ondergrond van Brabant vormen kleilagen natuurlijke barrières voor vervuilingen (bijvoorbeeld uit mest, bestrijdingsmiddelen en andere chemicaliën). Deze dringen in de loop van de tijd steeds dieper in de bodem door, maar worden bij kleilagen tegengehouden. Het doorboren van de kleilagen kan ervoor zorgen dat de kleilagen de vervuilingen minder goed tegenhouden, waardoor die vervuilingen in het diepere grondwater terecht kunnen komen. Het niet meer doorboren van de kleilagen is een effectieve methode om te voorkomen dat er vervuilingen onder de kleilagen terechtkomen.

- **Hoe is de maximale boordiepte bepaald?**

De maximale boordiepte komt overeen met de bovenkant van de "beschermende kleilagen" (+ een beperkte veiligheidsmarge). Deze lagen zijn uitgekozen op basis van de meest recente gegevens over de ondergrond van Brabant. De geselecteerde kleilagen beschermen het overgrote deel van de grondwaterwinningen voor menselijke consumptie. Het betreft kleilagen die een slechte doorlatendheid hebben (dat hebben niet alle kleilagen in de ondergrond even sterk). En het gaat om kleilagen die over een groot oppervlak voorkomen.

Dat de maximale boordiepte niet overal gelijk is, heeft te maken met de variatie in de ondergrond. De lagen zijn van nature niet overal even dik en liggen niet horizontaal. Als gevolg van de breuken in de ondergrond, moesten voor verschillende delen van Brabant verschillende lagen worden gekozen.

De gekozen lagen zijn niet de enige kleilagen in de ondergrond. Ook ondieper zijn er vaak nog andere kleilagen te vinden die vervuilingen tegen kunnen houden. De landelijke regels/protocollen voor het zo goed mogelijk afdichten bij doorboringen gelden hier ook. Deze laagjes kunnen lokaal ook een grote beschermende werking hebben.

- **Waarom wordt er in de gebieden waar de kleilaag zo hoog ligt niet gekozen voor een diepere laag?**

De kleilaag die het grondwater beschermt waaruit drinkwater wordt gewonnen, zit hier ondiep. Een diepere kleilaag bevindt zich beneden de drinkwaterwinning of de diepere kleilaag is niet aaneengesloten waardoor deze geen bescherming biedt.

- **Gelden de regels voor alle doorboringen?**

Nee, de regels gelden alleen voor doorboringen ten behoeve van open en gesloten bodemenergiesystemen. Wel is het beleid afgestemd met de regels voor het aanleggen van beregeningsputten voor de landbouw.

- **Wat verandert er aan de maximale boordiepte ten opzichte van de huidige situatie?**

In de huidige situatie worden gesloten bodemenergiesystemen vaak tot maximaal 150-200 m-mv aangelegd. Met de nieuwe regels mag tot maximaal de diepte van de beschermende kleilaag worden geboord. In de huidige situatie zijn open bodemenergiesystemen gebonden aan een diepte van maximaal 80 meter. Met de nieuwe regels wordt in delen van Brabant waar de kleilaag dieper ligt dan 80 m de toegestane diepte groter. Waar dat niet het geval is, blijft de maximale diepte op 80 m. (Zie ook de folder met de nieuwe regels).

- **Er zijn toch landelijke richtlijnen om boorgaten veilig af te dichten?**

Dat klopt. De aanleg van een bodemenergiesysteem moet plaatsvinden door gecertificeerde bedrijven volgens landelijke richtlijnen en protocollen, bijvoorbeeld voor de toe te passen materialen en voor het afdichten van kleilagen. Het is in principe mogelijk goed af te dichten, maar in de praktijk blijkt dat het lang niet altijd goed gaat. De gevolgen zijn dan onomkeerbaar. Vandaar dat de provincie vanuit haar wettelijke zorgtaken voor de kwaliteit van het drinkwater (ook op de lange termijn) kiest voor het voorzorgprincipe: Het voorkomen van risico's die onomkeerbare nadelen hebben voor toekomstige generaties.

- **Is het geen bezwaar dat ondiepe kleilagen door de regels misschien extra/vaker doorboord worden?**

Dat risico is voor een deel reëel, als een groter aantal systemen nodig is om voldoende warmte te kunnen winnen. De provincie is met de Omgevingsdiensten in overleg op welke manier het toezicht bij realiseren en dus bij het afdichten van de kleilagen geïntensiveerd kan worden. Systemen met meerdere ondiepere lussen zijn duurder, waardoor ook andere alternatieven die er al zijn of nu nog in ontwikkeling zijn, en collectieve systemen een reëel alternatief zullen worden.

- **Kunnen lekkages door de kleilaag hersteld worden?**

Naar verwachting kan dat niet. Vaak is ook niet bekend dat een doorboring niet goed is afgedicht. Eenmaal geplaatste systemen blijven voor altijd in de bodem achter, ook al weten we niet goed hoe de materialen zich op de lange termijn gedragen. De onomkeerbaarheid van de ingreep is een extra reden om de bescherming nu in gang te zetten.

- **Hoe groot zijn de risico's nu precies?**

We handelen vanuit het voorzorgprincipe. De kans op verontreiniging is klein, maar omdat het om hele grote aantallen gaat, is het risico toch reëel.

Gebruik circulatievloeistoffen

- **Waarom zijn er nieuwe regels voor circulatievloeistoffen?**

Voor alle situaties zijn als circulatievloeistof alleen puur water, monopropyleenglycol en kaliumcarbonaat toegestaan, mits geen additieven worden toegevoegd. Dit zijn van de circulatievloeistoffen die in Nederland worden toegepast de minst schadelijke.

- **Wat verandert voor het gebruik van circulatievloeistoffen?**

In de huidige situatie gelden geen beperkingen voor circulatievloeistoffen.

Registratie

- **Waarom moeten alle systemen geregistreerd worden?**

Op dit moment is het niet verplicht om kleine open bodemenergiesystemen en gesloten bodemenergiesystemen te registreren. Voor bodemenergiesystemen is een vergunning of melding noodzakelijk waarbij rekening moet worden gehouden met al aanwezige systemen. Als systemen niet worden geregistreerd kan hiermee geen rekening worden gehouden en bestaat het risico dat systemen met elkaar interfereren waardoor minder warmte kan worden gewonnen dan noodzakelijk. Om dit te voorkomen wordt er een registratieplicht opgenomen.

Gevolgen voor nieuwbouw en de warmtetransitie

- **Gaat dit beleid de woningbouw stilleggen?**

Dat is zeker niet de bedoeling. Projectontwikkelaars krijgen vanaf nu de opgave mee om met voorstellen te komen waarbij doorboring van de kleilaag, anders dan voor open bodemenergiesystemen en geothermie, niet aan de orde is. Voor lopende projecten die tot twee jaar na inwerkingtreding van de Omgevingsverordening gerealiseerd worden en die aan bepaalde voorwaarden voldoen, geldt overgangsbeleid (al is het natuurlijk wel gewenst dat ook komend jaar zoveel mogelijk alternatieven worden ingezet).

- **Wat kan er nog wel?**

Alle vormen van duurzame energie boven de kleilaag kunnen nog wel. In een aanzienlijk deel van Brabant betreft dit open en gesloten systemen tot meer dan 100 m diep. Ook waar de kleilaag ondieper ligt, kunnen vaak systemen met meerdere lussen of collectieve systemen nog wel, maar dan tot een geringere diepte. De nieuwe regels hebben geen invloed op alle overige systemen die gebruik maken van de ondiepe ondergrond, en alle mogelijkheden boven het oppervlak (zonnewarmte, lucht etc.). Ook zijn er vanuit dit beleid geen beperkingen voor geothermie. De provincie heeft onderzoek laten doen naar de alternatieven voor gesloten energiesystemen boven een kleilaag die op minder dan 80 m is gelegen.

- **Wat zijn de gevolgen voor de energietransitie?**

Bodemenergie kan voorzien in een deel van de duurzame warmte. Vanuit de balans tussen beschermen (grondwater voor drinkwater) en benutten (bodemenegie) is het niet de bedoeling dat het belang van de drinkwaterwinning het belang van bodemenegie onnodig beperkt. Omdat doorboring van de beschermende kleilaag onomkeerbare gevolgen heeft, is de keuze gemaakt om de laag direct boven de grondwaterlaag waaruit drinkwater wordt gewonnen te beschermen. Tot aan deze laag is bodemenegie toegestaan, ook als sprake is van ondiepere kleilagen. De bedoeling is dat bij het ontwikkelen van de warmtevisies goed wordt gekeken naar alternatieven.

- **Kan er niet een ladder komen voor verschillende energievormen, waarin duidelijk wordt dat bodemenegie met diepe lussen en kleine bijdrage aan de warmtevoorziening ergens achteraan terecht komen?**

Op grond van het beleid voor de ondergrond uit 2013 is er een ladder voor de verschillende vormen van gebruik van de ondergrond. Het gebruik van grondwater voor drinkwater gaat voor grondwater voor beregening, bodemenegie of geothermie. De ladder is geschikt om verschillende vormen van gebruik van de ondergrond tegen elkaar af te wegen, maar voorkomt niet de aanleg van diepe bodemenegiesystemen. Met de nieuwe regels zorgen we voor bescherming van het grondwater.